

diğer benzer gruplardan ayıran karakteristik çizgileri ve nitelikleriyle ilgilenecektir.

Kişiliği ilgilendiren durum bir başka görüşle de desteklenebilir: Edebiyatta genel yasalar bulma çabaları daima başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Louis Cazamian'ın İngiliz edebiyatı yasası dediği İngiliz ulusal usunun duygu ve mantıktan oluşan iki kutup arasındaki ritmik salınımı- Bu salınımların çağımıza yaklaştıkça hızlandığı ileri sürülür.- görüşü ya önemsiz ya da sahtedir. Victoria çağına uygulanınca zaten anlamını tümüyle yitirir. Çoğu eylem ve tepki, ya da gelenek ve beğenmeme şeklindeki psikolojik biçimcilikler olarak karşımıza çıkan bu yasaların gerçeklikleri, su götürmez bile olsa edebiyat konusunda geçerli olamazlar. Fizik, başarılarının doruğuna, elektrik, ısı, çekim ve ışığı bir kaç genel kuram içinde bir formüle indirgiyerek ulaşıırken edebiyat araştırmasının amacını ortaya koyacak genel bir kuram düşünülemez. Genel-leştikçe soyutlaşır, boşlaşır.

Sorunumuzun iki çözümü vardır. Doğa bilimlerinin üstünlüğüyle gözde olan çözüm yollarından biri bilimsel ve tarihsel yöntemi biçimlendirir ve kişiyi ya sırf olaylar yığına ya da oldukça genelleştirilmiş tarihsel yasaların kuruluşuna yöneltir. Edebiyat incelemesinin bilimselliğini yalanlayan öteki çözüm yolu ise edebiyat anlayışının kendine özgü oluşunu ve bireyselliği doğrular ve hatta her edebiyat yapıtının eşsizliği görüşünü ileri sürer. Ancak, bilimselliğe karşı çıkan bu çözüm yolunun bazı tehlikeleri vardır. Kişisel sezis, bütün bütün duygusal beğeniye, tüm öznelliğe götürebilir insanı. Üstelik, bütünüyle boş genellemeye karşı çıkış olmakla birlikte, kişiselliği ve hatta her sanat yapıtının eşsizliğini önemsemek eşsiz sanat ürününün olamayacağını unutma demektir. Çünkü eşsizliğe yöneldikçe sanat yapıtı anlamını yitirebilir. Ne Hamlet'in ne de Joyce Kilmer'in *Trees* (Ağaçlar)'inin tek oluşunda kuşkuya düşülür. Ama kendine özgü ölçüleri, biçimi ve kimyasal yapısı söz konusu olunca bir çöp yığını da eşsizdir, tektir, tam bir eşi yapılamaz. Daha ötesi, her edebiyat yapıtında bulunan sözcükler, kendilerine özgü yapılarıyla geneldirler, özel değildirlere. Edebiyattaki bu evrensellik ve öznellik tartışması ta Aristo'dan beri süregelir. Şöyle ki şiir daha evrensel olması nedeniyle yalnızca öz-nelle ilintisi olan tarihten daha felsefidir ve Dr. Johnson'm dediği gibi şair lüle yapraklarının çizgilerini saymakla uğraşmamalıdır. Zaten romantikler ve günümüzün eleştirmenleri de şiirin öznelliği, yapısı, somutluğu üzerinde asla kafa yormazlar. Ama her edebiyat yapıtının hem özel, hem de genel olduğu hatırlanmalıdır. Ya da daha iyisi edebiyat hem öznel hem de geneldir. Kişisellik, tüm özel oluş ve teklikten ayırdedilebilir. Her insan gibi, her edebiyat

yapıtı da kendi kişisel özelliklerinin yanı sıra, başka sanat yapıtlarıyla ortak olan özellikleri de paylaşır. Tıpkı her insanoğlunun tüm insanlıkla, kendi cinsinin bütün üyeleriyle, ulusuyla, sınıfıyla, mesleğiyle v.b. ortak özellikleri paylaştığı gibi. Böylece sanatın birbirleriyle ilintili olan yapıtlarını genelleştirmiş oluruz. Örneğin Elizabeth çağı tiyatrosu, bütün tiyatro, tüm edebiyat ve sanat gibi. Edebiyat eleştirisi de edebiyat tarihi de bir yapıtm, bir yazarm, bir çağın ya da ulusal bir edebiyatın özelliğini nitelemeye çalışırlar. Ancak, bu niteleme sadece evrensel terimler içinde, bir edebiyat kuramının temeline dayandırılarak yapılabilir. Günümüzde edebiyat kuramı, edebiyatın bilimselliği için büyük ihtiyaçtır.

Edebiyatın bilimselliği ile ilgili bu istek, bilgimizin ön verileri olan beğenmenin ve anlayışın önemini ve böylece edebiyat üzerine eğilme isteğimizi azaltmaz şüphesiz. Edebiyat incelemesi yalnızca okuma sanatına hizmet eder demek, bu sanat, edebiyat inceleyicisi için ne denli gerekli olursa olsun, düzenli bilgi ülküsünü yanlış anlamak demektir. Eleştirel anlayışı ve duyarlılığı kapsayarak, geniş bir alanda kullanılsa bile, okuma sanatı, ancak kişisel yetiştirme için bir ülkü olabilir. Okuma son derece istenilir olduğu gibi, oldukça yaygın bir edebiyat kültürüne de temel olarak hizmet eder. Bununla birlikte, kişiselliğin üstünde olan geleneğin kavranışı, bilgi, sağgörü ve usavurmanın bir yapıtı olan edebiyat bilginliği kavramının yerini tutamaz.

Çev. Dr. Mine Mengi